

Вищевикладене свідчить про необхідність удосконалення існуючих підходів до забезпечення кадрових потреб територій. Задля цього можуть бути застосовані такі методи прогнозування кадрових потреб: методи експертних оцінок (складання прогнозу на підставі опитувань фахівців); екстраполяції (виявлення тенденцій розвитку явища у минулому й перенесення їх на майбутнє); моделювання (визначення сутнісних ознак і характеристик об'єкта, розробка та аналіз моделі, співставлення її результатів з фактичними даними); економічного аналізу (розподілення процесів на складові, виявлення їх взаємовпливу); балансовий метод (створення системи показників, перша частина якої характеризує трудові ресурси за джерелами їх надходження, а друга – відображає розподіл за всіма напрямками використання); нормативний метод (техніко-економічне обґрунтування прогнозів на основі норм і нормативів); програмно-цільовий метод (визначення основних цілей розвитку економік території, розробка взаємопов'язаних заходів щодо їх досягнення у визначені терміни за умов збалансованого забезпечення ресурсами).

Література

1. Левченко О.М. Методичні засади прогнозування потреби у фахівцях із вищою освітою в Україні / О.М. Левченко, Н.В. Ушенко, О.В. Ткачук. – Управління соціально-економічними системами [монографія]; за ред. Антошкіної Л.І., Ушенко Н.В. – Донецьк: “Юго-Восток, Лтд”, 2013. – С. 36-43.

2. Ринок праці України у 2013 році. Аналітично-статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна служба зайнятості України. – К., 2014. – 242 с. – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543.

Савіцька І.М., асистент, Кіровоградський національний технічний університет,
м. Кіровоград

Левченко А.О., к.е.н., доцент, Кіровоградський національний технічний університет,
м. Кіровоград

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

У формуванні інноваційної моделі розвитку економіки України важлива роль належить аграрному сектору економіки і відтворенню задіяного у ньому людського капіталу. Саме від його кількісних параметрів та якісних характеристик залежить виробнича спроможність господарюючих ланок, що може забезпечити ефективне функціонування виробництва. А система виробництва, що ґрунтується на формуванні інтелектуально-інноваційної моделі розвитку аграрної економіки, орієнтується на висококваліфіковану й ініціативну робочу силу, безперервність процесу збагачення знань, на задіяння ефективних механізмів формування та використання людського капіталу.

Процеси розвитку та нагромадження людського капіталу у сільській місцевості ускладнюються низкою причин, зокрема недостатнім усвідомленням пріоритетності його розвитку. Протягом тривалого часу вважали, що основним ресурсом сільського господарства є земля. Однак, основоположник теорії

людського капіталу Т. Шульц довів, що набагато впливовішим є людський капітал, здібності та знання людей, а економічне значення землі переоцінюють, так як серед усіх інших видів ресурсів людський капітал має здатність оновлюватися, вдосконалюватися та еволюціонувати [1, с.138].

Аналіз особливостей формування і використання людського капіталу в аграрному секторі економіки дозволив установити, що цей капітал має ту саму економічну сутність, що і в інших галузях національного господарства, використовується на тих же принципах, проте тут він відтворюється в умовах складного біологічного, сезонного, значною мірою ризикованого виробництва, із високим рівнем диверсифікації праці, прив'язаністю до місця проживання, особистого господарства, що характеризується складними процесами формування рівня життя і демографії [1, с.260]

Демографічна ситуація, що склалася нині в українських селах, є відображенням соціально-економічних умов життєдіяльності сільського населення. За визнанням багатьох експертів, аграрний сектор України має великий потенціал, але в умовах відсутності відповідних економічних та інституційних умов не може його використати.

На території України станом на 1 січня 2014 року проживає 43 мільйона осіб, з яких 14,63 мільйона або 31,8% становило сільське населення. Частка працездатного населення в країні становить 60,6%, з яких сільське займає 28% або 8,2 мільйона чоловік. За останні 18 років чисельність населення України зменшилась на 5,5 мільйона чоловік, при цьому працездатного лише на 540 тисяч в рівних частинах сільського і міського населення.

Основними причинами є: на макроекономічному рівні – наростання інфляційних процесів, низький рівень мінімальної заробітної плати, відсутність державних форм соціальної підтримки селян, посилення диспаритету цін; на мікрорівні – негативно спрацьовує сам природний людський фактор.

Негативні процеси, що склалися у сільському розселенні внаслідок несприятливої демографічної ситуації, розхитують стійкість поселенського потенціалу села і аграрного сектора економіки, послаблюють його потенційну здатність забезпечувати географічно-територіальні умови функціонування продуктивних сил сільського господарства, зменшують природну основу відтворення сільської людності.

Іншим чинником є рівень освіти, знань окремої особистості і населення в цілому, який формує якість та величину людського капіталу. Показники освіченості населення, працівників окремих організацій характеризують накопичений освітній, інтелектуальний та творчий потенціал. Якість та рівень освіти сільської молоді в Україні погіршується, збільшується частка сільського населення, яке має тільки базову середню освіту. Така ситуація зумовлена низьким рівнем життя аграрних регіонів країни, скрутним матеріальним становищем, незадовільним станом освітніх закладів. В Україні не мають дошкільних установ – 71% сіл, не мають закладів соціально-культурного призначення – 41% сіл, не мають середніх навчальних закладів – 50% сіл. Остання цифра зменшується внаслідок зменшення кількості дітей шкільного віку та шкільної реформи щодо укрупнення малокомплектних сільських шкіл.

Тільки 2% сільських населених пунктів мають дитячі лікарні, 12% – амбулаторно-поліклінічні установи. Побут сільського населення забезпечений газопроводами у 36% сіл, централізованим водопостачанням у 22% сіл, дорогами з твердим покриттям – 58% сіл.

Нестача кадрів в сфері освіти сільських поселень зумовлюється передовсім нижчим рівнем оплати праці вчителів. Іншою причиною є загальний рівень бідності та нижча якість життя сільських мешканців, що спричиняє значний відтік молоді до міст. І, як наслідок, відбувається подальше зміщення вікової структури сільського населення в бік постаріння [2, с.66].

Дослідження стану кадрового забезпечення сільськогосподарських підприємств України показало, що трансформаційні процеси у галузі зумовили скорочення чисельності керівників і фахівців вищої ланки управління сільським господарством на 45,1% та керівників середньої ланки на 56,8%, має місце неукомплектованість штатних місць керівників і фахівців сільгоспідприємств на 3,31%. При цьому високий рівень плинності кадрів, насамперед серед працівників інженерно-технічної служби, ветеринарії, зоотехнії.

Сільськогосподарські підприємства України забезпечили досить високий рівень укомплектованості фахівцями, однак скорочується частка дипломованих фахівців із вищою освітою, а також зберігається висока плинність кадрів. Так, серед керівників середньої ланки частка осіб, які не мають професійної освіти, становить майже 30%, вищу освіту мають лише 20% працівників цієї категорії, незначна їх кількість навчається у технікумах і вищих навчальних закладах заочно.

Отже, відтік висококваліфікованих працівників з аграрних підприємств свідчить про втрату накопиченого людського капіталу (певних вмій, досвіду, неформальних зв'язків). З метою збереження накопиченого людського капіталу та формування його нових рис в аграрних підприємствах потрібно підвищити рівень оплати праці висококваліфікованих працівників, забезпечити належні умови праці та відпочинку, стимулювати мотивацію працівників до саморозвитку та підвищення рівня кваліфікації. Адже нагромадження та ефективне використання наявного людського капіталу не тільки дає змогу досягти високої конкурентоспроможності, але й забезпечує раціональне і ефективне використання всіх виробничих ресурсів; можливість запроваджувати нову техніку, технології, освоювати виробництво нових видів сільськогосподарської продукції; випуск якісної продукції і продуктів її переробки; високу продуктивність та якість праці; можливість здійснювати різні види інноваційної діяльності.

Література

1. Левченко О.М. Професіональний потенціал: регуляторні механізми інноваційного розвитку. Монографія. – Кіровоград: КОД, 2009. – 375 с.
2. Левченко О.М. Особливості впливу освіти на економічний розвиток країн в умовах транзитної економіки / О.М. Левченко // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 5(48)/ Наук.ред. І.К. Бондар. – К., 2005. – С. 66.